

Vesiensuojelu tarvitsee pitkäjänteisyyttä yli hallituskausien

Vesistöpaneeli pitää välttämättömänä, että Suomen vesiensuojelua tarkastellaan nykyistä pitkäjänteisemmin ja yli yksittäisten hallituskausien. Vesistöjen tila, ilmastonmuutoksen vaikutukset, vesiturvallisuus sekä vesiin liittyvä luonnon monimuotoisuus eivät noudata hallituskausien rytmiä. Vesien hyvän tilan saavuttaminen ja turvaaminen edellyttävät pitkäjänteistä työtä, jonka vaikutukset näkyvät usein vasta vuosien tai vuosikymmenten kuluessa. Vesistöpaneelin tehtävänä on koota ja välittää riippumatonta asiantuntijatietoa päätöksenteon, hallinnon ja kansalaisyhteiskunnan käyttöön. Paneeli tuo yhteen vesialan tutkimusta, käytännön kokemusta, hallinnollista osaamista ja yhteiskunnallista vaikuttamista. Tämän vuoksi Vesistöpaneeli voi toimia siltana tutkimustiedon, päätöksenteon ja käytännön vesiensuojelutyön välillä.

Nykyinen hankerahoitukseen perustuva järjestelmä mahdollistaa paljon hyvää, mutta se ei kaikilta osin tue vesienhoidon pitkäjänteisiä tavoitteita. Lyhyet rahoituskaudet lisäävät hallinnollista työtä, vaikeuttavat osaajien sitouttamista ja katkaisevat helposti vaikuttavia toimenpideketjuja juuri silloin, kun työ on pääsemässä käyntiin. Vesistöjen kunnostaminen, valuma-alueiden kuormituksen vähentäminen, virtavesien ennallistaminen ja seurannan järjestäminen edellyttävät useamman vuoden kokonaisuuksia. Vesistöpaneeli katsoo, että vesiensuojelun rahoitusta tulisi kehittää kohti pidempiä hankerahoituksia ja pysyvämpiä yhteistyörakenteita.

Hallitusohjelmassa on useita vesistöjen, virtavesien ja vaelluskalojen kannalta tärkeitä kirjauksia. Niihin kuuluvat muun muassa vesiensuojelun tehostamisohjelman jatkaminen, vaelluskalojen Nousu-ohjelman jatkaminen ja laajentaminen sekä Heinäveden Palokin koskien ennallistamisen edistäminen yhteistyössä alueen toimijoiden kanssa. Vesistöpaneeli pitää kirjauksia tärkeinä, mutta korostaa, että niiden vaikuttavuus ratkaistaan toimeenpanossa, rahoituksessa ja siinä, miten eri toimijat saadaan mukaan käytännön toteutukseen.

Palokin kosket ovat tästä hyvä esimerkki. Kyse ei ole vain yksittäisestä kohteesta, vaan siitä, miten hallitusohjelmaan kirjattu ympäristötavoite saadaan muutettua konkreettisiksi päätöksiksi, rahoitukseksi ja toteutukseksi. Palokki osoittaa, että vesistöjen ennallistaminen edellyttää valtion, kuntien, energiayhtiöiden, kalatalousalueiden, järjestöjen, paikallisten toimijoiden ja tutkimuksen yhteistyötä. Samalla se osoittaa, että hyvätkään kirjaukset eivät yksin riitä, ellei niiden toteuttamiseen ole selkeää etenemispolkua, vastuutahoa ja riittävää rahoitusta.

Vesistöpaneelin näkemyksen mukaan hallitusohjelman vesistöjä koskevien tavoitteiden toteutumista tulee arvioida avoimesti ja asiantuntijatietoon perustuen. Arvioinnissa ei tule katsoa vain sitä, onko yksittäinen hanke käynnistetty, vaan myös sitä, ovatko toimet riittäviä vesien tilan parantamiseksi, vaelluskalakantojen elvyttämiseksi ja valuma-alueiden kuormituksen vähentämiseksi. Samalla on arvioitava, vahvistavatko rahoituspäätökset kansalaisyhteiskunnan ja alueellisten toimijoiden kykyä osallistua pitkäjänteiseen vesiensuojeluun.

Vesiensuojelussa kansalaisyhteiskunnan merkitys on keskeinen. Alueelliset vesiensuojeluyhdistykset, paikalliset yhdistykset, kalatalousalueet, osakaskunnat, säätiöt, kunnat, yritykset, maanomistajat, tutkimuslaitokset ja vapaaehtoiset tekevät käytännön työtä, jonka varaan monet vesienhoidon tulokset rakentuvat. Vesistöpaneeli korostaa, että tätä työtä ei tule nähdä vain julkisen hallinnon täydentäjänä, vaan olennaisena osana vesienhoidon toimeenpanoa. Jatkossa rahoitus- ja valmistelujärjestelmissä tulisi tunnistaa paremmin kaikki toimijat. Vesiensuojelu onnistuu vain, jos mukaan saadaan sekä valtakunnallinen asiantuntemus että paikallinen käytännön osaaminen. Paikallistasolla tunnetaan vesistöt, maanomistus, kuormituslähteet, käyttöpaineet ja toteuttamisen realiteetit. Valtakunnallisella tasolla taas tarvitaan tutkimukseen perustuvaa tietoa, oikeudellista kehystä, rahoituksen ohjausta ja tavoitteiden yhteensovittamista.

Vesistöpaneeli voi tässä kokonaisuudessa tukea päätöksentekoa tunnistamalla vesiensuojelun kannalta keskeisiä kysymyksiä, kokoamalla eri alojen asiantuntijatietoa ja nostamalla esiin ratkaisuja, joilla vesien tilaa voidaan aidosti parantaa. Paneelin rooli ei ole korvata viranomaisten, järjestöjen tai paikallisten toimijoiden työtä, vaan vahvistaa niiden välistä vuoropuhelua ja tuoda päätöksentekoon riippumatonta, kokoavaa asiantuntemusta.

Vesiensuojelun vaikuttavuus syntyy jatkuvuudesta. Tarvitaan hallituskaudet ylittävä sitoumus, pidempiä hankerahoituksia, alueellisten toimijoiden parempaa huomioimista ja rohkeutta toteuttaa hallitusohjelman kirjaukset käytännössä. Vesistöpaneeli pitää tärkeänä, että Suomen vesivarojen, luonnon monimuotoisuuden, vesiturvallisuuden ja tulevien sukupolvien hyvinvoinnin turvaaminen nostetaan pysyväksi yhteiskunnalliseksi tavoitteeksi.

Helsingissä 6.10.2026

Timo Huttula
Vesistöpaneelin puheenjohtaja

Markku Marttinen
Vesistöpaneelin varapuheenjohtaja

Vesistöpaneeli on riippumaton ja sitoutumaton yhteistyöryhmä, joka etsii ratkaisuja sisävesien tilan parantamiseen. Tavoitteena on koota ja välittää tietoa päätöksenteon tueksi, lisätä vesiasioiden näkyvyyttä yhteiskunnassa ja luoda yhteistyötä eri tahojen välille. Paneelin toiminta perustuu avoimuuteen ja yhteiseen keskusteluun.